

Χ. Ὁ Βρεταννικὸς Παράγων, ὁ Κυπριακὸς Ἄγων καὶ τὰ Σεπτεμβριανὰ τοῦ 1955

[Ἀρχικὴ δημοσίευσις εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ Συνεδρίου τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐνώσεως Κωνσταντινουπολιτῶν (13 Σεπτεμβρίου 2008), ἀγγλιστί, τουρκιστί καὶ ἑλληνιστί.]

Ἡ ἐπικρατοῦσα ἀγγλοσαξωνικὴ γεωστρατηγικὴ προσέγγισις, ἰδιαίτερος κατὰ τὴν περίοδο τοῦ ψυχροῦ πολέμου ἐκφράζεται ἀπολύτως ἀπὸ δύο σημαντικωτάτους ἀγγλοσάξωνες γεωγράφους καὶ γεωπολιτικούς: τὸν Sir Halford Mackinder (1861-1947) καὶ τὸν Nicholas Spykman (1893-1943). Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προκλύπτει ἀπὸ τὰ συγκεκριμένα γεωπολιτικὰ μοντέλα εἶναι ὅτι τὸ στρατηγικὸ τμήμα τῆς Rimland τὸ ὁποῖον παραμένει ὡς σημεῖον ἀσταθείας καὶ γιὰ τὴν περίπτωση τῆς νοτιοανατολικῆς πτέρυγος τοῦ NATO, εἶναι ἡ κατακόρυφος γεωγραφικὴ ζώνη τοῦ αἰγαιακοῦ ἀρχιπελάγους καὶ ἡ συνέχειά της στὴν Κρήτη καὶ τὴν Κύπρο. Τὸ ἀγγλοσαξωνικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν διατήρησις τοῦ στρατηγικοῦ ἐλέγχου αὐτῶν τῶν σημείων ὑπῆρξε διακαῆς καθ' ὅλην τὴν διάρκεια τοῦ Κ' αἰῶνος καὶ ἔφθασε στὰ κορυφαῖά του σημεία κατὰ τὴν περίοδο τοῦ ψυχροῦ πολέμου.

Ἡ περίοδος μεταξὺ τῶν δεκαετιῶν '50 καὶ '60 ὑπῆρξε περίοδος ὅπου ὁ ψυχροπολεμικὸς ἀνταγωνισμὸς ὠξύνθη καὶ τὰ ἐπικίνδυνα συμβάντα μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων ἀνταγωνιστῶν ἐπολλαπλασιάζοντο. Ἡ ἰδική μας ἀνάλυσις θεωρεῖ ὅτι ἡ δυτικὴ, λεγομένη, πλευρὰ οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀγγλοσαξωνικὴ ὡς «Εἰδικὴ Σχέσις», δηλαδὴ ὡς γεωστρατηγικὴ σχέσις Λονδίνου-Οὐάσιγκτων.

Ἡ ὀριζόντια αὐτὴ ζώνη ἀγγλοσαξωνικοῦ γεωστρατηγικοῦ ἐνδιαφέροντος, μεταξὺ 30οῦ καὶ 36ου παραλλήλου, ἐνισχύεται ὡς πρὸς τὴν σημασία της στὸ ἀνατολικό της ἄκρο, λόγῳ τῶν σημαντικῶν ἀπολήξεων (ἢ σχεδιαζομένων ἀπολήξεων) ἀγωγῶν μεταφορᾶς ὑδρογονανθράκων ὅπως οἱ ἀγωγοί: 1) Μπακοῦ-Τυφλίδος-Ἐρζερούμ. Ἀγωγὸς ὑψίστης πολιτικῆς σημασίας γιὰ τὴν ἀγγλοσαξωνικὴ Εἰδικὴ Σχέσις (Relation Special), ἐφ' ὅσον ἀποφεύγει τὴν διέλευσις μὲσω ρωσικῶν ἐδαφῶν. 2) Κιρκουκ-Μοσούλη-Χάϋφα, μὲσω Συρίας. 3) Κιρκουκ-Μοσούλη καὶ μὲσω τουρκικῶν ἐδαφῶν καταλήγει στὸ Γιουμουρταλίκ, στὸν κόλπο τῆς Ἀλεξανδρέττας.

Ἐξειδικεύοντες, τὰ στρατηγικῆς σημασίας πολιτικὰ συμβάντα, τὰ ὅποια ἦσαν ἰδιαίτερος ἐνοχλητικὰ γιὰ τὴν φθίνουσα, οὕτως ἢ ἄλλως, ἀποικιοκρατικὴ δύναμη τῆς, τότε, Μεγάλης Βρεταννίας, πρέπει νὰ κινήθουμε στὴν λεκάνη τῆς Μεσογείου κατὰ τὸ ἓνα σκέλος καὶ στὸ διεθνὲς Ὑπερ-σύστημα (Super-Systeme), κατὰ τὸ ἄλλο. Ἡ σειρὰ αὐτῆ τῶν γεγονότων κινεῖται μὲ τὴν λογικὴ τῆς ἀντι-παραθέσεως μεταξὺ τῆς σοβιετικῆς ὑπερδυνάμεως καὶ τῶν δορυφόρων τῆς (ἢ ὅποια συγκεκριμένοιοιεῖται καὶ κορυφοῦται τὴν 14ην Μαΐου 1955, μὲ τὴν ἀντι-κατοπτρικὴ δημιουργία τοῦ συμφώνου τῆς Βαρσοβίας) καὶ τῶν ἀγγλοσαξωνικῆς ἐπιρροῆς κρατῶν-μελῶν τοῦ βόρειο-ἀτλαντικοῦ συμφώνου.

Ἡ Βρετανία, ἐξερχομένη ἀπὸ τὸν Β' παγκόσμιο πόλεμο εἶναι οἰκονομικῶς καὶ κοινωνικο-πολιτικῶς ἐξουθενωμένη. Χαρακτηριστικὸ δείγμα αὐτοῦ τοῦ γεγονότος εἶναι ὅτι ὁ «πατὴρ τῆς Νίκης» καὶ ἥρωας τοῦ πολέμου Οὐίνστον Τσώρτσιλλ (30 November 1874 - 24 January 1965) χάνει τὴς ἐκλογὲς τῆς 26ης Ἰουλίου 1945 μαζὴ μὲ τοὺς Συντηρητικοὺς καὶ δίδει τὴν θέση του στὸ Ἐργατικὸ κόμμα. Ἡ ἀμερικανικὴ πολιτικὴ δὲν εἶναι αὐτῆ ποὺ θὰ ἀνέμενε κανεὶς ἀπὸ τὴν πρόφην σύμμαχο τοῦ Ἠνωμένου Βασιλείου. Εἶναι πολιτικὴ μεριμνοῦσα γιὰ τὰ ἀμερικανικὰ ἔθνη καὶ συμφέροντα, ἢ ὅποια καὶ ζημιώνει βαθμιαίως καὶ γοργά, τὰ ἀντίστοιχα ἀγγλο-γαλλικὰ ἀποικιακὰ συμφέροντα. Ἡ νέα διεθνὴς δύναμις τῶν ΗΠΑ ἀνατέλλει καὶ οἱ παλαιῆς ἀποικιακῆς αὐτοκρατορίες δύνουν... Τὰ παραδείγματα εἶναι σημαντικά: ἡ Ἰνδοκίνα (1946-1950), τὸ Σουεξ (1956) καὶ ἡ ὑπὸ βρεταννικὴν ἐντολὴ Παλαιστίνη (1948) εἶναι τὰ σημαντικώτερα ἐξ αὐτῶν.

Ἰ. Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ 1952 καὶ τὸ αἰγυπτιακὸ στρατιωτικὸ κίνημα τῶν Ἐλευθέρων Ἀξιωματικῶν¹ ποὺ τελικά, φέρνει στὴν προεδρία τῆς Αἰγύπτου τὸν Νάσερ (13 Νοεμβρίου 1954). Οἱ δηλώσεις καὶ οἱ ἐπιθυμίες τοῦ μαρξίζοντος, ἀλλὰ καὶ φιλοσοβιετικοῦ Νάσερ ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἀποικιοκρατικὴ παρουσία καὶ τὰ ἀντίστοιχα κεκτημένα τῶν ἀγγλο-γάλλων στὴν Αἴγυπτο δὲν ἀποκρύπτονται, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1953. Δηλαδή, πρὶν ἀπὸ τὸ θλιβερὸ διήμερο τῶν Σεπτεμβριανῶν στὴν Κων/πόλη. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ δοκιμασμένη καὶ ἔμπειρη βρεταννικὴ διπλωματία γνωρίζει πολὺ καλά ποῦ ὀδηγεῖ ἡ ἄνοδος τοῦ σοσιαλιστοῦ καὶ ἀντιαποικιοκράτου Νάσερ στὴν ἐξουσία τῆς Αἰγύπτου.

Ἀντιλαμβάνεται πολὺ καλά, ἔστω καὶ ἂν δὲν θέλει νὰ τὸ ἀποδεχθεῖ εὐρισκομένη ἀκόμη εἰς τὴν ἀγλὴν τοῦ παρελθόντος αὐτοκρατορικοῦ μεγαλείου, ὅτι τὰ γεγονότα αὐτὰ μοιραίως θὰ καταλήξουν στὴν «ἀπώλεια» τῆς Αἰγύπτου καὶ φυσικὰ καὶ τῆς διώρυγος τοῦ Σουεξ. Οἱ φόβοι αὐτοὶ τῆς Βρεταννίας ἐπαληθεύθησαν τὴν 26ην Ἰουλίου 1956 μὲ τὴν ἀνακήρυξη τῆς ἐθνικοποιήσεως τῆς διώρυγος τοῦ Σουεξ ἀπὸ τὸν Νάσερ. Ἡ ἀντίδρασις τῶν Ἀγγλο-γάλλων ὑπῆρξε σκληροτάτη, ἀλλὰ ἀτυχεστάτη: ἐπετέθησαν ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ κοινοῦ ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου ἐκδιωκόμενοι τελικῶς ἀπὸ τοὺς πρόφην συμμάχους των, τοὺς Ἀμε-

1. Ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρεται εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν ἐπαναστατῶν δοθεῖσαν ὀνομασίαν ὡς «ἠὺλογημένον κίνημα» τὴν ὅποιαν ἐν συνεχείᾳ ὁ φιλελεύθερος στοχαστὴς Τάχα Χουσεΐν ἠρνήθη, θεωρήσας ὅτι πρόκειται περὶ ἐπαναστάσεως, δι' ἧ καὶ οὕτως ἐθεωρήθη ὡς ὁ ἀνάδοχος τῆς. (Σ.τ.Ε.)

ρικανούς!² Η πρόθεσις αὐτῆ τῶν ἀμερικανῶν ἤρχισε νὰ γίνεται κατανοητὴ ἤδη ὅταν στὶς 26 Σεπτεμβρίου 1956 ἐδέχθησαν νὰ συζητηθεῖ ἡ αἰγυπτιακὴ προσφυγὴ γιὰ τὸ Σουέζ, στὴν ἡμερησίᾳ διάταξιν τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας.

Τὸ ἔκδηλον ἐνδιαφέρον τῶν ΗΠΑ γιὰ νὰ ἐγγραφεῖ τὸ θέμα πρὸς συζήτησιν στὴν ἡμερησίᾳ διάταξιν τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας «*καθ' ὅσον αὕτη ἦτο σύμφωνος πρὸς ἀκολουθουμένην ὑπὸ ΗΠΑ φιλελευθέρην πολιτικὴν εἰς ζητήματα ἐγγραφῆς ἀκόμη καὶ θεμάτων στρεφομένων ἐναντίον των*» εὐλόγως ὠδήγησε τὸν γραμματέα τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας στὸν ΟΗΕ Δ. Καραγιάννη στὴν ἐρώτησιν «*κατὰ πόσον φιλελευθέρᾳ πολιτικῇ ΗΠΑ ἰσχύει καὶ διὰ Κύπρον*» (ΑΠ 2892, 26.9.1956). Καὶ τοῦτο διότι τὸ κυπριακὸ τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἐποχὴ εἶχε ἔλθει γιὰ πρώτη φορὰ πρὸς συζήτησιν στὸν ΟΗΕ καὶ δὲν ἔμενε ἀνεπηρέαστο ἀπὸ τὶς διεθνεῖς ἐξελίξεις στὴν περιοχὴ. Οἱ ἀμερικανικὲς προθέσεις πάντως ἔγιναν σαφεῖς κατὰ τὴν δραματικὴν συνεδρίασιν τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας τοῦ ΟΗΕ στὶς 11 τὸ πρωὶ τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου, ὅταν οἱ ΗΠΑ ἔλαβαν θέσιν, σαφῶς καὶ ἀπροκαλύπτως, ἐναντίον τῆς ἀγγλογαλλικῆς ἐπιθέσεως, καταθέτοντας τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ἀπόφασιν πρὸς «*κατάπαυσιν τοῦ πυρὸς καὶ ἐπιστροφὴν τῶν ἰσραηλιτικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν γραμμὴν ἀνακωχῆς*» (ΑΠ 3936 Παλαμᾶς ἀπὸ ΟΗΕ, 30.11.1956)³. Οἱ δικαιολογίαι τῶν ἀγγλο-γάλλων γιὰ τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν ἐστεροῦντο κάθε βάσεως καὶ δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν. Ὅπως μᾶς πληροφοροεῖ σχετικῶς ὁ τότε μόνιμος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος στὸ ΝΑΤΟ, πρέσβυς Μ. Μελάς: (ΑΠ3555/701 18.12.1956), «*Ὁ νορβηγὸς ὑπουργὸς ἐξωτερικῶν "οὐδεμίαν ἀπέδιδεν πίστιν εἰς τὰς βεβαιώσεις τῶν Ἀγγλογάλλων ὅτι ἡ προληπτικὴ τῶν ἐνέργειᾶ ἦτο ἀναγκαία διότι τὰ Σοβιετ ἠτοιμάζοντο νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῆς Συμμαχίας ἐκ Νότου καθ' ὅσον τὰ ἐν Σινᾶ εὐρεθέντα ἐφόδια δὲν ἐπεδείκνυον τοιοῦτον ρωσικὸν σχέδιον"*»⁴. Ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰ καὶ ἡ Τουρκία δὲν ἤθελε σὲ καμμία περίπτωσιν νὰ ἀφήσει τὴν κρίσιν ἀνεκμετάλλευστη.

2. Ὅπως παρουσιάζει στὴν ἐφημερίδα *Τὸ Βῆμα τῆς Κυριακῆς* (26 Ἰανουαρίου 2006, σελ. Α26), ἡ Φωτεινὴ Τομαή: «*Στὶς 31 Νοεμβρίου 1956 ὁ πρόεδρος Ἄιζενχάουερ ἀπευθύνεται μὲ μακρὰς διαρκείας διάγγελμα πρὸς τὸν ἀμερικανικὸν λαό, ἀναφερόμενος στὶς ἐξελίξεις στὴν ἀνατολικὴ Εὐρώπη καὶ τὴν Μέση Ἀνατολή, καὶ ὑπογραμμίζει τὴν ἀνάγκη ἐνισχύσεως τοῦ ρόλου τοῦ ΟΗΕ προκειμένου νὰ ἐξασφαλίζει "δικαίας λύσεις συμφώνως πρὸς τὸ διεθνὲς δίκαιον"*». Στὸ Ἠνωμένο Βασίλειον καὶ τὴν Γαλλία οἱ πάντες παγώνουν. «*Τοιαύτη ἀντίδρασις ἐκ μέρους Ἀμερικῆς οὐδόλως ἀνεμένετο ἐνταῦθα*» τηλεγραφεῖ ὁ πρέσβυς Ρ. Ραφαήλ ἀπὸ τὸ Παρίσι (ΑΠ 1003.1.11.1956) παραθέτοντας χαρακτηριστικὸν δημοσίευμα τῆς ἐφημερίδος *Le Monde*: «*Παρακεκινδυνευμένη ἐνέργεια δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδῃ τις μόνον εἰς ἀγγλικὴν κυβέρνησιν. Γαλλικὴ κυβέρνησις δὲν ἐπαιξε ἐν προκειμένῳ ρόλον ἀπλοῦ συνοδοῦ*» (*ἐνθ' ἄν.*). Μὲ ἀπόρρητο τηλεγράφημά του ὁ Παλαμᾶς ἀπὸ τὴν Νέα Ὑόρκη ἀναφέρεται εἰς «*ἐπικίνδυνον ρευστότητα. Ἀνεξαρτήτως κινδύνου γενικωτέρων περιπλοκῶν τυχὸν ἐπιτυχίας ἀγγλογαλλικῆς ἐπιχειρήσεως δημιουργήσῃ ὄχι μόνον διὰ Κυπριακὸν ἀλλὰ καὶ γενικώτερα διάθεσιν χώρας μας λίαν δυσμενεῖς συνθήκας μὲ ἀποθράσυνσιν Τουρκίας...*» (ΑΠ 3368 1.11.1956).

3. Βλ. Φωτεινὴ Τομαή, *ἐνθ' ἄν.*

4. Βλ. Μ. Μελάς (ΑΠ3555/701 18.12.1956), ἐν Φωτεινὴ Τομαή, *ἐνθ' ἄν.* Βλ. Μ. Μελάς (ΑΠ3555/701 18.12.1956), ἐν Φωτεινὴ Τομαή, *ἐνθ' ἄν.*

Όπως έγραφε ο Μελάς⁵ «προκειμένου ή Τουρκία να χρησθῆ ὡς ὁ μέγας ἔμπειρο-ρογνώμων τοῦ θέματος τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ ἐπιτύχῃ τὴν λήψιν ἀποφάσεων μελλουσῶν νὰ ἀπολήξουν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς τουρκικῆς θέσεως εἰς τὴν περιοχὴν... Ἐν τέλει τὸ ἀνακοινωθὲν οὐδεμίαν τῶν εἰδικῶν τουρκικῶν εἰσηγήσεων περιέλαβεν». Ἡ στιγμή αὐτὴ ἀπετέλεσε ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ὀριοθέσια τοῦ ψυχροῦ πολέμου καὶ ἐσηματοδότησε τὸ τέλος τῆς διεθνοῦς ἀποικιοκρατικῆς ἡγεμονίας τῆς Γηραιᾶς Ἀλβυόνος τὴν ὁποία ἀντικαθιστοῦν πλέον οἱ ὄλο καὶ περισσότερο ἀνερχόμενες ΗΠΑ οἱ ὁποῖες καὶ ἀναδεικνύονται ὡς νέα ἡγέτιδα διεθνῆς δυτικῆς δύναμις. Ἡ ἄνοδος τῶν σοσιαλιστῶν “Ἐλευθέρων Ἀξιωματικῶν” στὴν αἰγυπτιακὴ ἐξουσία εἶχε λοιπὸν ἀρκετὰ ἐνοχλήσει, τραυματίσει καὶ ἀνησυχήσει τὴν Ἀλβυόνα. Ἦταν φυσικὸ μία θαλασσοκράτειρα δύναμις νὰ ἐνδιαφέρεται νὰ κρατήσῃ ἀνοικτὰς τὶς θαλάσσιες ἐμπορικὰς διόδους γιὰ τὸ ἐμπόριό τῆς καὶ τὴν ἀσφάλειά του. Ἡ Κύπρος ἦταν ἓνα «*place of arms*» ἐνώπιον τοῦ Σουεζ καὶ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, κατὰ τὴν ρῆση τοῦ Ντισραέλη στὴν βασιλίсса Βικτωρία, τὸ 1878. Ἄλλωστε, τὰ τεράστια πετρελαϊκὰ κοιτάσματα τῆς περιοχῆς ἦσαν ἤδη γνωστὰ ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ Κ' αἰῶνος.

Συνεπῶς δὲν ἦτο δυνατὸν ἡ Βρεταννία νὰ ἀνεχθεῖ τὴν ἑλληνικὴ πολιτικὴ γιὰ τὴν Ἐνωσὴ τῆς Κύπρου μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα. Εἶναι πασίγνωστος ἡ σύγκρουσις τοῦ στρατάρχου Παπάγου, στὶς 22 Σεπτεμβρίου 1953, δύο χρόνια πρὶν τὰ Σεπτεμβριανά, μὲ τὸν τότε ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου Sir Antony Eden, ὅταν ὁ ἑλλην πρῶθυπουργὸς ἐδήλωσε τὴν πρόθεσιν τῆς κυβερνήσεώς του νὰ ἀσκήσῃ πολιτικὴ γιὰ τὴν Ἐνωσὴ τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ σὲρ Ἦντεν, ἔχοντας ἀπολέσει τὴν ψυχραιμία του, ἀπήντησε ἐπιθετικώτατα ὅτι: «*Διὰ τὴν βρεταννικὴν κυβέρνησιν δὲν ὑφίσταται Κυπριακὸν οὔτε εἰς τὸ παρὸν, οὔτε εἰς τὸ μέλλον*»! Κάμνει ἐντύπωση ἡ παντελὴς ἔλλειψις κοσμιότητος ποὺ ὑποτίθεται πὼς χαρακτηρίζει τὴν διπλωματία καὶ δὴ τὴν βρεταννικὴ καὶ κάμνει ἀκόμη πιδ ἐμφανῆ τὴν ἀπώλεια τοῦ παροικιῶδους βρεταννικοῦ φλέγματος! Ὁ Ἦντεν ὅμως ἐπλήρωσε ἓνα χρόνο μετὰ, καὶ σὲ προσωπικῆς βάσει, τὰ ἐπίτιμα τῆς συμπεριφορᾶς του. Ἐκλήθη νὰ ὑπογράψῃ αὐτὸς προσωπικῶς, ἔναντι τοῦ Νάσερ, τὴν μοιραία γιὰ τοὺς βρεταννοὺς συμφωνία, δηλαδὴ τὴν ἀπώλεια τῆς κατοχῆς τῆς διώρυγος τοῦ Σουεζ, τὴν 27ῆ Ἰουλίου 1954, ἓνα χρόνο πρὶν τὰ Σεπτεμβριανά. Τὴν ἡμέρα ἐκείνην ἔληξαν ἐβδομῆντα δύο χρόνια βρεταννικῆς κατοχῆς στὴν στρατηγικὴ αὐτὴ ναυτικὴ πύλη τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου. Ἡ μόνη λοιπὸν στρατηγικὴ βᾶσις ποὺ ἀπομένει στοὺς βρεταννοὺς γιὰ τὸν ἔλεγχον, πλέον, τοῦ Σουεζ εἶναι ἡ Κύπρος. Καὶ θὰ κάμουν ὅ,τιδήποτε εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατὸν γιὰ νὰ τὴν κρατήσουν.

II. Τὴν κατάστασιν ἐντόνου ἐνοχλήσεως καὶ διαρκοῦς φοβίας τῆς Μ. Βρεταννίας σχετικὰ μὲ τὴν συνεχῆ ἀπώλεια καίριων στρατηγικῶν τῆς θέσεων στὴν Μέση Ἀνατολή, ἐντείνει καὶ ἡ δημιουργία τῆς ΕΟΚΑ στὴν Κύπρον στὶς 26 Ὀκτωβρίου τοῦ 1954 ἀπὸ τὸν ἀπόστρατο συνταγματάρχην Γ. Γριβα. Ἡ ΕΟΚΑ, τὸ βράδν τῆς 31ης Μαρτίου πρὸς τὸ ξημέρωμα τῆς 1ης Ἀπριλίου τοῦ 1955 ἐκυκλοφόρησε προκήρυξιν (μὲ τὴν ὑπογραφή ΕΟΚΑ-Διγενῆς) μὲ τὴν ὁποία ἐδήλωνε

5. Βλ. Μ. Μελάς (ἸΑΠ3555/701 18.12.1956), ἐν Φωτεινῇ Τομαίῃ, ἔνθ' ἀν.

πώς ανέλαμβανε τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀποτίναξη τοῦ ἀγγλικοῦ ζυγοῦ. Ἡ προκήρυξις αὐτὴ ποὺ ἠκολουθήθη ἀπὸ ἔντονη παραστρατιωτικὴ πρακτικὴ καὶ συνεχῆ πλήγηματα βρεταννικῶν στόχων στὴν νῆσο, ἔγινε πέντε μῆνες πρὶν τὴν κωνσταντινουπολιτικὴ «*Νύκτα τῶν Κρουστάλλων*». Αὐτὸ ποὺ ἐμεῖς ὀνομάζομε «*Σεπτεμβριανὰ*». Πάντως πρέπει νὰ σημειώσομε κάτι πολὺ σημαντικὸ τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Σπῦρος Βρυώνης σχετικῶς πρὸς τὶς πρώτες «θερμὲς ἐπιθέσεις» ἐναντίον τοῦ τουρκικοῦ στοιχείου στὴν Κύπρο ἀπὸ τὴν ΕΟΚΑ. Ἀναφερόμενος στὸν Robert Holland, σχολαστικὸ ἐρευνητὴ τῶν δραστηριοτήτων τῆς ΕΟΚΑ καταθέτει ὅτι: «*Στὸ βιβλίον τοῦ Holland γίνεται σαφὲς ὅτι ἡ ἔνοπλη ἐκστρατεία τῆς ΕΟΚΑ στράφηκε κατὰ τῶν Τούρκων ὕστερα ἀπὸ τὸ πογκρόμ τῆς 6ης-7ης Σεπτεμβρίου 1955*»⁶. Ἐπίσης πρέπει νὰ τονίσωμε ὅτι ἐνῶ τὸ ἴδιο βράδυ ἐκτυπήθηκαν ἀρμενικὲς καὶ ἔβραϊκὲς περιουσίαι ἀλλὰ καὶ ἄτομα, τὸ γεγονός ἀπεσιωπήθη. Τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα ποὺ μᾶς δίδει ἡ Dr Dilek Güven, μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ἄνω τοῦ 60% τῶν πληγέντων ἦσαν ρωμηοὶ, 20% ἀρμένιοι καὶ 12% ἔβραιοι. Ἡ Güven ἀναφέρει χαρακτηριστικῶς, τὸ 2005 σὲ συνέντευξή της, στίς 11-09-2005, στὴν ἐφημερίδα *Καθημερινή*⁷: «*Ὁ βασικὸς σκοπὸς ἦταν νὰ ἀποδυναμωθοῦν ἀριθμητικὰ οἱ μειονότητες. Ἡ ἔκρηξις στὴ Θεσσαλονίκη ἦταν ἡ ἀφορμὴ, ἐνῶ τὸ κυπριακὸ ζήτημα δὲν ἀπετελοῦσε τὴν βασικὴ αἰτία γιὰ τὶς ἐπιθέσεις. Τὴν περίοδο εὐρίσκειτο ἀκόμη σὲ ἐξέλιξη ἡ δημιουργία τοῦ “ἐθνικοῦ κράτους” ποὺ εἶχε ξεκινήσει μὲ τὴν ἴδρυσή τῆς τουρκικῆς δημοκρατίας. Ἀπὸ τὴν δεκαετία τοῦ ’20 ἡ ἡγεσία τῆς Τουρκίας δὲν ἐνεπιστεύετο τὶς μειονότητες, ὅπως τοὺς Ἕλληνες, τοὺς ἀρμένιους ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔβραίους, φοβούμενη ὅτι θὰ συνειργάζοντο μὲ τοὺς συμπατριῶτές τους, ποὺ ἐξοῦσαν στὰ γειτονικὰ ἀνεξάρτητα κράτη. Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸ προηγήθησαν μίαι σειρὰ ἀπὸ ἐνέργειες εἰς βάρος τῶν μειονοτήτων ὅπως ὁ φόρος περιουσίας ἢ ὁ ἐκτοπισμὸς τῶν ἀρμενίων καὶ τῶν ἔβραίων ἀπὸ τὴν περιφέρεια τὴν δεκαετία τοῦ ’30. Σὲ ἔκθεση ποὺ εἶχε συνταχθεῖ τὸ 1944 ὑπεγραμμίζετο ὅτι “οἱ ρωμηοὶ εἶναι ἡ πολυπληθέστερη καὶ ἡ πλέον ἐπικίνδυνη μειονότης διότι μπορεῖ νὰ συνεργασθεῖ μὲ τὴν Ἑλλάδα”. Αὐτὸ μαρτυρεῖ γιατί οἱ Ἕλληνες ἐδέχθησαν τὸν μεγαλύτερο ὄγκο τῶν ἐπιθέσεων χωρὶς ὡστόσο νὰ εἶναι οἱ μόνοι. Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι στὰ “Σεπτεμβριανὰ” δὲν ἐκτυπήθηκαν μόνον οἱ Ἕλληνες. Ἄν δοῦμε τοὺς ἀριθμοὺς πρόκειται γιὰ πάνω ἀπὸ 60% ρωμηοὺς, 20% ἀρμένιους καὶ 12% ἔβραίους. Αὐτὸ δὲν ἦταν τυχαῖο. Στοὺς καταλόγους ποὺ ἐκρᾶτοῦσαν στὰ χερίά τους οἱ καθοδηγητὲς ὑπῆρχαν καὶ τὰ ἀρμενικὰ καταστήματα καὶ οἱ ἀρμενικὲς οἰκογένειες. Κατὰ συνέπειαν, ἂν ἡ αἰτία ἦταν τὸ Κυπριακὸ γιὰ ποιὸν λόγον ἐστράφησαν ἐναντίον καὶ τῶν δύο ἄλλων κοινοτήτων; Γενικὰ οἱ μειονότητες ἦσαν ὁ πρώτος στόχος καὶ ἠκολουθοῦσε τὸ κυπριακὸ ζήτημα». Βέβαια ἡ Güven κάπου ἀντιφάσκει, θεωρώντας ὅτι τὸ Κυπριακὸ δὲν ἀπετελοῦσε τὴν βασικὴ αἰτία τῶν γεγονότων τῆς 6ης πρὸς 7η Σεπτεμβρίου 1955. Καὶ αὐτὸ διότι στὴν συνέχεια τῆς συνεντεύξεώς της, σὲ σχετικὴ ἐρώτηση τοῦ Παπαχρήστου⁸ (11-09-2005) ἀναφορικῶς πρὸς τὸν ρόλο*

6. Σπῦρος Βρυώνης, *Ὁ μηχανισμὸς τῆς καταστροφῆς. Τὸ τουρκικὸ πογκρόμ τῆς 6ης-7ης Σεπτεμβρίου 1955 καὶ ὁ ἀφανισμὸς τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος τῆς Κωνσταντινούπολης*, Βιβλιοπωλεῖον τῆς Ἑστίας/Greekworks.com, Ἀθήνα 2007, σελ. 128.

7. http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_worl_d_1_11/09/2005_156399

8. *Αὐτόθι*.

τῆς Βρεταννίας στὰ «Σεπτεμβριανά», ἡ Güven ἀπήντησε εὐθέως ὅτι: «Τὸ 1950 ὁ ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας εἶχε δηλώσει ὅτι “γιὰ ἐμᾶς δὲν ὑπάρχει θέμα Κύπρου” προκαλῶντας τὴν ἐνόχληση τῶν βρεταννῶν». Ἀπὸ τότε μέχρι καὶ τὸ 1955 ἤσκησαν τρομακτικὲς πιέσεις στὴν Τουρκία προκειμένου νὰ ἐμπλακεῖ στὴν κυπριακὴ κρίση. Στόχος τους ἦταν νὰ μετατραπεί σὲ ἑλληνοτουρκικὴ σύγκρουση. Ὑπάρχουν στοιχεῖα στὰ βρεταννικὰ ἀρχεῖα ποὺ ἀποκαλύπτουν τὸν ρόλο τῆς πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνση⁹. Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1955 ἀπεφασίσθη ἡ διάσκεψις τοῦ Λονδίνου ὅποτε καὶ ἡ Τουρκία ἐμπλέκεται πλέον ὀριστικῶς στὸ Κυπριακὸ. Ἐπίσης στὰ βρεταννικὰ ἀρχεῖα ὑπάρχουν ἔγγραφα στὰ ὁποῖα τίθεται τὸ ἐρώτημα πόσο ἀφέλιμο θὰ ἦταν γιὰ τὴν Ἀγγλία ἐὰν ὑπῆρχε στὴν Πόλη κάποιος ξεσηκωμὸς ἐναντίον τῶν ρωμῶν. Εἶναι ἐξαιρετικὰ σημαντικὸ ὅτι ἓνα χρόνο πρὶν ἀπὸ τὰ γεγονότα ἄγγλος διπλωμάτης ποὺ ὑπηρετοῦσε στὴν Ἀθήνα, σὲ τηλεγράφημά του ἐνημέρωνε τὸ Λονδίνον ὅτι ἀρκεῖ ἓνα κτύπημα στὴν οἰκίαν ὅπου ἐγεννήθη ὁ Ἄτατοῦρκ στὴν Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ προκληθεῖ μείζων κρίσις στὶς σχέσεις τῶν δύο χωρῶν, οἱ ὁποῖες τὴν περίοδο αὐτὴν εἶναι ἄριστες. Μὲ ὀλίγα λόγια στὴν διοργάνωση τῶν γεγονότων ὑπῆρχε ἀγγλικὴ προτροπή. Τὰ γεγονότα τοὺς ἐξυπηρετοῦσαν καὶ γι’ αὐτὸ στὰ ἀρχεῖα δὲν γίνεται λόγος γιὰ τὶς ἐπιθέσεις κατὰ ἀρμενίων καὶ ἐβραίων παρὰ μόνον πὼς “τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες συνεκρούσθησαν γιὰ τὸ Κυπριακὸ». Ταῦτοχρόνως ἀπέτρεψαν τὶς ΗΠΑ νὰ σταθοῦν παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἐσκόπευε νὰ φέροι τὸ πρόβλημα τῆς Κύπρου στὸν ΟΗΕ». Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὅμως, ἐκτὸς τοῦ προεξάρχοντος ρόλου τῆς Ἀλβυνός στὴν θλιβερὰν αὐτὴν ὑπόθεση, δίδει μόνη τῆς καὶ τὴν ἐξήγησι στὸ ἐρώτημα ποῦ ἡ ἴδια ἔθεσε σὲ προηγουμένη ἀποστοφῆ τοῦ λόγου τῆς, σχετικῶς πρὸς τὸ «γιατί τότε ἐκτυπήθησαν καὶ ἀρμένιοι καὶ ἐβραῖοι». Δὲν ἀρνεῖται κανεὶς τὴν ἀντι-μειονοτικὴ κουλτούρα ποὺ ἐπεκρατοῦσε στὴν Τουρκία τοῦ Μεντερές. Οὔτε ἀναιροῦμε τοὺς λόγους ἐθνοκαθάρσεως ποὺ ἐπέβαλλαν τὰ θλιβερὰ αὐτὰ γεγονότα. Ἀλλὰ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν φοβία ἐξεμεταλλεύθησαν στὸ Foreign Office γιὰ νὰ καταστρέψουν τὶς ἑλληνο-τουρκικὲς σχέσεις καὶ νὰ ὀδηγήσουν σὲ διπλωματικὸ στραγγαλισμὸ τὸ Κυπριακὸ πρὸς τὸ στρατηγικὸ ὄφελος τῆς Ἀγγλίας.

III. Τὴν βρεταννικὴ παρέμβαση, ἀκόμη καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἑλλάδος ἐπιβεβαιώνει καὶ ἡ γνωστὴ ὑπόθεσις τῆς δίκης τοῦ ἄρθρου περὶ Κύπρου, τοῦ περιοδικοῦ τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων, *Ἀστυνομικὰ Νέα*, τὸ ὁποῖον ἐχαρκτηρίσθη «ἀντεθνικὸν» ἀπὸ τὴν κυβέρνησι καὶ τὴν κοινὴ γνώμη. Δίκη ποὺ διήρκεσε ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο μέχρι τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1954 καὶ ὅπου μὲ ἀπόφασι τοῦ τριμελοῦς ἐφετείου ἐπεβλήθη ποινὴ τεσσάρων καὶ ἡμισυ ἐτῶν στοὺς προσυπογράφοντες ὡς συγγραφεῖς τοῦ ἀνωτέρω ἄρθρου. Οἱ συγγραφεῖς ἐθεωροῦσαν ὅτι ἡ διεκδικητικὴ ἑλληνικὴ πολιτικὴ στὸ κυπριακὸ ζήτημα ἦταν λανθασμένη καὶ ἔπρεπε νὰ ἀλλάξει. Τὸ βασικὸ συμπέρασμα τοῦ τριμελοῦς ἐφετείου ἦταν ὅτι τὸ ἄρθρο εἶχε γραφεῖ «ἀπὸ ἄγγλο πράκτορα καὶ ὄχι ἀπὸ Ἕλληνα δημοσιογράφον».

Ἐνα χρόνο μετὰ σημειώνεται νέο σοβαρὸ πλῆγμα γιὰ τὰ βρεταννικὰ ἀποικιοκρατικὰ συμφέροντα, καὶ ἰδιαιτέρως αὐτὰ ποὺ ἀφεώρων τὴν περιοχὴ τῆς

9. Ἡ πλαγία ὑπογράμμισις ἰδική μας.

νοτιοανατολικής Μεσογείου. Την 23η Απριλίου του 1955, εκπρόσωποι από 29 κράτη της Αφρικής και της Ασίας συνηχηθήσαν στην Μπαντούγκ της Ινδονησίας και ίδρυσαν το «Κίνημα των Άδεσμεύτων», μία οικονομική και πολιτιστική συνεργασία κατά της αποικιοκρατίας. Τα μνημόνια που εξεπέμποντο από την αλλαγή της συνθέσεως των χωρών-μελών του ΟΗΕ δεν ήσαν ευχάριστα για τα βρεταννικά αποικιοκρατικά συμφέροντα: η σύνθεσις του ΟΗΕ που ξεκίνησε το 1945 με 51 κράτη μέλη, είχε φθάσει το 1955 στα 76. Ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος πριν ακόμη αναλάβει την προεδρία της ανυπάρχου τότε κυπριακής δημοκρατίας, συμμετείχε ήδη ως παρατηρητής στην εν λόγω διάσκεψη. Φυσικά το γεγονός δεν έπερασε απαρατήρητο από το Foreign Office.

IV. Το σημαντικώτερον όμως και πλέον άνησυχητικό για την Βρεταννία γεγονός ήταν ότι, ένα μήνα περίπου αργότερα από της δημιουργίας του κινήματος των Άδεσμεύτων, την 14η Μαΐου του 1955 ιδρύεται το σύμφωνον της Βαρσοβίας με κατοπτρική λογική και δομή ως προς το ΝΑΤΟ. Τα πράγματα πλέον στο διεθνές διακρατικό σύστημα κατανομής ισχύος είναι σοβαρά. Ο ψυχρός πόλεμος κορυφώνεται και η Κύπρος αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία, όχι μόνον για τους Βρεταννούς αλλά για όλόκληρο το βορειοατλαντικό άμυντικο-πολιτικό σύστημα.

Η Βρεταννία διά του γνωστού «Divide and rule» συγκαλεί την 29ην Αύγουςτου του 1955 στο Λονδίνο, την περιβόητο «Τριμερή Διάσκεψη» με την συμμετοχή της Ελλάδος και της Τουρκίας, καθιστώντας την Άγκυρα βασικό παράγοντα του Κυπριακού. Έτσι, το Λονδίνο, από την θέση του κατηγορουμένου μπροστά στην διεθνή κοινή γνώμη, ως καταπιεστικό παράγοντα 500 χιλιάδων κυπρίων, οι οποίοι, ήδη, έθρηνοῦσαν αγωνιστές, παρουσιάσθη αϊφνης ως δαιτητής σε μία δήθεν «διαφορά» μεταξύ Ελλάδος και της Τουρκίας.

Τις παραμονές της «Τριμερούς Διασκέψεως», ο τουρκος πρωθυπουργός Άντνάν Μεντερές ισχυρίσθη ότι την 28ην Αύγουςτου οι τουρκοί της Κύπρου θα ύποστούν σφαγές από τους Έλληνες, κάτι που βεβαίως και δεν συνέβη. Η διάσκεψις ξεκίνησε, αλλά μετά από την γνωστή προβοκάτσια στον κήπο του τουρκικού προξενείου της Θεσσαλονίκης, όπου εύρίσκετο επίσης το σπίτι στο όποιον θεωρείται ότι έγεννήθη ο Κεμάλ Άτατούρκ, εξέσπασαν οι τουρκικές «Νύκτες των Κρυστάλλων», στις 6 Σεπτεμβρίου 1955, με λεηλασίες, δολοφονίες, βιασμούς και βανδαλισμούς εις βάρος των Ελλήνων στην Σμύρνη και την Κωνσταντινούπολη. Η «Τριμερής» κατέληξε συνεπώς σέ, βρεταννικού σχεδιασμού, ναυάγιο¹⁰.

10. Βλ. Φωτεινή Τομαή, *Το Βήμα* (26 Νοεμβρίου 2006), σελ. Α26: «Μία ημέρα προτού κλείσει η τριμερής διάσκεψη του Λονδίνου μπαίνει σε εφαρμογή το δεύτερο μέρος του σχεδίου. Οι Τουρκοί αρχίζουν στις 6 Σεπτεμβρίου 1955 ένα διήμερο σφαγών, καταστροφών και λεηλασιών έναντιόν των Ελλήνων στην Κωνσταντινούπολη και στην Σμύρνη. Η Αθήνα είναι ανήμπορη να αντιδράσει και, τὸ χειρότερο, δεν αντιλαμβάνεται ότι το Κυπριακό από διεθνές με τις προσφυγές στον ΟΗΕ γίνεται έλληνοτουρκικό και οι εξελίξεις στο κυπριακό πρόβλημα θα καθορίζουν και τις σχέσεις των δύο χωρών. Παράλληλα η Τουρκία οργανώνει στην βόρεια Κύπρο παραστρατιωτικές ομάδες για να είναι έτοιμη σε περίπτωση που αποφασίσει στρατιωτική επέμβαση».

Πρέπει όμως να αναφέρουμε σε ώριμα στοιχεία που αφορούν πρόσωπα και πολιτικές της βραδυάς εκείνης:

1) Είναι γνωστόν ότι ένα έτος πριν από τα Σεπτεμβριανά, το Foreign Office στο Λονδίνο, λαμβάνει τηλεγράφημα από το βρετανικό προξενείο στην Αθήνα, το οποίο αναφέρει τα εξής συνταρακτικά: «άρκει ένα κτύπημα στο σπίτι όπου ἐγεννήθη ὁ Ἄτατούρκ στην Θεσσαλονίκη για να προκληθεί μείζων κρίσις στις σχέσεις τῶν δύο χωρῶν, οἱ ὁποῖες τὴν περίοδο αὐτὴν εἶναι ἄριστες»¹¹. Πράγματι εἶναι ἐκπληκτικὸ πὼς ἕναν χρόνο μετὰ συμβαίνει στὴν Θεσσαλονίκη, αὐτὸ ἀκριβῶς πὸν ὑποδεικνύει ὁ βρεταννὸς διπλωμάτης τοῦ προξενείου τῆς Θεσσαλονίκης! Πρόκειται τὸ δίχως ἄλλο γιὰ μία καταπληκτικὴ σύμπτωση!

2) Τὴν ἀντίληψη αὐτὴν ἐνισχύουν καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ τότε ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν τοῦ Ἠνωμένου Βασιλείου, σὲρ Ἦντεν, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει πὼς «μοναδικὸ ζωτικῆς σημασίας θέμα γιὰ τὴν βρεταννικὴ κυβέρνησις στὴν διάσκηψη τοῦ Λονδίνου ἦταν νὰ ἀποδείξει στὴν διεθνή σκηνὴ τὴν διάσταση ἀπόψεων γιὰ τὸ κυπριακὸ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας»¹².

3) Ἐπὶ πλεον, εἶναι γεγονόςὸς ὅτι τὰ Σεπτεμβριανά προσέφεραν στοὺς βρεταννοὺς ἄλλο ἕνα πλεονέκτημα εἰς τὴν ὑπόθεσις τοῦ Κυπριακοῦ ἢ ὁποῖα ἐξελίσσετο σὲ ἄσχημο στρατηγικὸ πονοκέφαλο γιὰ τὸ Λονδίνο: τὰ Σεπτεμβριανά, ἐνώχλησαν τὶς ἰσορροπίες πὸν ἤθελαν νὰ κρατήσουν οἱ ΗΠΑ ἀναγκάζοντας τὴν Οὐάσιγκτων νὰ ἀλλάξει στάσις μετὰ τὶς ταραχές, ἐναντι τῆς Κύπρου καὶ νὰ καταψηφίσει τὴν ἐγγραφὴ τοῦ ἑλληνικοῦ αἰτήματος στὴν ἀτζέντα τοῦ ΟΗΕ, παρὰ τὶς περὶ τοῦ ἀντιθέτου διαβεβαιώσεις τους πρὸς τὴν Ἑλλάδα¹³.

4) Οἱ δρᾶστες τῆς προβοκάτσιαις ἦσαν δύο: ὁ πρῶτος ἦταν ὁ Oktay Engin ὁ ὁποῖος τὸ 1993 ἐξελέγη νομάρχης στὴν ἐπαρχία Nevsehir καὶ ὁ ἄλλος ἦταν ὁ κλητὴρ τοῦ τουρκικοῦ προξενείου (εὐρίσκεται ἀκριβῶς δίπλα στοὺς σπίτι ὅπου λέγεται ὅτι ἐγεννήθη ὁ Ἄτατούρκ) Hasan Ucar.

Ὁ Engin ἔγραφε ἀπὸ τὴν φυλακὴν στὸν πατέρα του: «Δράστης ἦταν ὁ Χασάν. Ἡ κατάστασις δὲν εἶναι καθόλου καλὴ. Θέλω δικηγόρο». Ἄπ' ἐναντίας, σὲ ἐπιστολὴν τοῦ στὸν Χασάν ἔγραφε: «Χασάν, μὴ φοβάσαι. Εἶμαι δίπλα σου. Μὴ ἀποκαλύψεις τίποτε». Ὁ Engin, καταθέτοντας στὴν δίκη τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ἄντὸν Μεντερές στὴν νῆσο Πλάτη (Γιασίαντα), μετὰ τὸ στρατιωτικὸ πρᾶξιμόπημα τῆς 27.5.1960 ἐδήλωσε ὅτι: «Τὶς ἐκρηκτικὰς ὕλες γιὰ τὴν ἐκρηξὴν στοὺς σπίτι τοῦ Ἄτατούρκ μετέφερε στὴν Θεσσαλονίκη ὁ βοηθὸς πρόξενος Mehmet Ali Tekinalp. Ἡ ἡμέρα τῆς ἐκρήξεως θὰ διεβιβάζετο μὲ σῆμα ἀπὸ τὸν πρόξενον Mehmet Ali Tekinalp, πὸν εὐρίσκετο τότε στὴν Ἄγκυρα. Μετὰ τὴν ἐκρη-

11. <http://pontosandaristera.wordpress.com/2008/09/07/7-9-2008/#more-1095>, συνέντευξις τῆς τουρκίδος ἱστορικοῦ Ντιλέκ Γκιουβὲν στὸν δολοφονηθέντα ἀπὸ τὸ τουρκικὸ βαθὸν κράτος, ἀρμένιο δημοσιογράφου Χρᾶντ Ντίνκ καὶ ἐπίσης: <http://news.kathimerini.gr/>, συνέντευξις τῆς ἰδίας στὸν Νίκο Παπαχρηστο τῆς Καθημερινῆς, στίς 11 Σεπτεμβρίου 2005.

12. Βλ. Ὁμιλία Ντιλέκ Γκιουβὲν, στὴν Ἡμερίδα τῶν: Κέντρου Μελέτης Μειονοτικῶν Ὁμάδων/ΚΕΜΟ, καὶ Ἐταιρείας τῆς Καθ' ἡμᾶς Ανατολῆς, 05 Νοεμβρίου 2005, Αἴθουσα Ἐνώσεως Κωνσταντινουπολιτῶν, Αθήναι.

13. Ἐνθ' ἄν.

ξη, με κρυπτογραφικό σήμα θα ένημερώνετο τὸ ὑπουργεῖον ἐξωτερικῶν καὶ ὁ εὐρισκόμενος στὸ Λονδίνον ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν *Rüştü Zorlu*»¹⁴.

5) Ἡ εἰσαγγελικὴ ἀρχὴ στὴν Γουάσιαντα (Ν. Πλάτη) κατέληξε ὅτι ὁ Μεντερές καὶ ὁ Ζορλού εἶχαν πλήρη γνώση καὶ συμμετεῖχαν στὴν ὀργάνωση καὶ διεύθυνση τῶν γεγονότων¹⁵.

6) Ὁ Ζορλού ἰσχυρίσθη ὅτι «αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις» τὸν εἶχε βοηθήσει νὰ προωθήσει τίς τουρκικὲς διεκδικήσεις γιὰ τὴν Κύπρο στὸ Λονδίνον¹⁶. Ὑπερησπίσθη δηλαδὴ τὸ πογκρόμ δίδοντας παραλλήλως καὶ μία σαφεστάτη γεωπολιτικὴ ἐρμηνεία τῆς χρησιμότητός του.

7) Συμφώνως πρὸς δημοσίευμα τῆς 12ης Αὐγούστου 2008 τῆς ἐφημερίδος *Radikal*, τὰ γεγονότα ποὺ διεδραματίσθησαν στὶς 6-7 Σεπτεμβρίου 1955 ἐναντίον τῶν ἐλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχαν ὀργανωθεῖ ἀπὸ τὴν διοίκηση ἀνορθόδοξου πολέμου (*Özel Harp*), ποὺ ἀπετελοῦσε τὸν μηχανισμό ποὺ εἶχε στηθεῖ ἀπὸ τὸ ΝΑΤΟ (ἐπιχείρηση «Stay-Behind»), γιὰ τὴν ἀποτροπὴ τοῦ κομμουνιστικοῦ κινδύνου. Ὁ καθηγητὴς Ν. Οὐζούνουγλου, ἀναφέρει χαρακτηριστικῶς¹⁷: «Σὲ πρόσφατη δημοσίευση τῆς ἐφημερίδος *Radikal* στὶς 12 Αὐγούστου 2008, παρουσιάστηκε ἡ στενὴ σχέση μετὰ τῆς ὀργάνωσης Ἐργκένεκον καὶ τῆς διεύθυνσης ἀνορθόδοξου πολέμου τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου ἐνόπλων δυνάμεων. Ἀρκετὰ στελέχη τῆς Ἐργκένεκον ἀποδεικνύεται ὅτι εἶχαν ἐργαστεῖ στὴν κεντρικὴ ὑπηρεσία καὶ τὰ παραρτήματα τῆς διεύθυνσης ἀνορθόδοξου πολέμου, ποὺ ἰδρύθηκε τὸ 1952 μετὰ τὴν καθοδήγηση τῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν τῶν ΗΠΑ, μετὰ τὴν ὀνομασία “ἐπιτροπὴ προετοιμασίας ἐπιστράτευσης”. Ἡ διεύθυνση ἀνορθόδοξου πολέμου τῆς Τουρκίας γιὰ πολλὰ δεκαετίες ὑπῆρξε ὑπὸ τὴ διοίκηση τοῦ στρατηγοῦ *Sabri Yirmibeşoğlu*, μετὰ πολλὰπλὴ δράση ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Τουρκίας καὶ εἰδικὰ στὴν Κύπρο — ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ 1953. Ὁ *Yirmibeşoğlu* σὲ μία ἀποκαλυπτικὴ συνέντευξή του στὸν δημοσιογράφο *Fatih Gularoğlu* τὸ 1991 εἶχε δηλώσει ὅτι τὰ “γεγονότα τῆς 6-7 Σεπτεμβρίου 1955 ὑπῆρξαν μία μεγαλειώδης πράξις εἰδικοῦ πολέμου ποὺ εἶχε ἀπόλυτη ἐπιτυχία”. Ἡ ἀποκαλυπτικὴ αὐτὴ δήλωση ξεκαθάρισε τὸ νέφος γύρω ἀπὸ τὰ Σεπτεμβριανά, καθ’ ὅσον ἡ ἐπίσημη θέση τοῦ τουρκικοῦ κράτους ἀπὸ τὸ 1960 ἦταν νὰ ρίξει ὅλη τὴν εὐθύνη στὴν κυβέρνησις Μεντερές, ὁ ὁποῖος ἀνατράπηκε τὸ 1960 ἀπὸ τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ στὴ συνέχεια — ὕστερα ἀπὸ μία παρωδία σειρᾶς δικῶν— στὴν νήσο Πλάτη καταδικάστηκε σὲ θάνατο καὶ ἐκτελέστηκε γιὰ ἄλλα πολιτικὰ ἀδικήματα ὄχι ὅμως γιὰ αὐτὰ τῶν σεπτεμβριανῶν. Μετὰ τῶν συλληφθέντων στὴν ὑπόθεση *Ergenekon* εἶναι ὁ ἀπόστρατος ταγματάρχης *Fikret Emek*, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε στενὸς συνεργάτης τοῦ στρατηγοῦ *Yirmibeşoğlu* καὶ εἶχε πλούσια πα-

14. Λευκωσία, 4 Σεπτεμβρίου 1996 (Ὁ Σπῦρος Ἀθανασιάδης ἀπὸ τὸ κυπριακὸ πρακτορεῖο εἰδήσεων, παρουσιάζει ἄρθρο τοῦ *Haluk Herkon*, ποὺ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ περιοδικὸν *Aydinik*).

15. Cemal O. Fersoy, *Bir devre adini bagbakan Adnan Menderes*, Istanbul, 1971, σελ. 343, στὸ Σπ. Βουώνης, ἐνθ’ ἀν., σελ. 142.

16. *Αὐτόθι*, σελ. 43.

17. Ν. Οὐζούνουγλου, «Τὸ φάντασμα τοῦ ‘55, στοιχειώνει ἀκόμα τὴν Τουρκία», *Ἐπενδυτὴς* (6 Σεπτεμβρίου 2008), σ.σ. 24-25.

ραστρατιωτική δράση στις περιοχές Κάρος, Μούγλα και Μανίσα (Μαγνησίας). Στην οίκια της μητέρας του ίδιου βρέθηκαν έκρηκτικά μεγάλης ποσότητας. Το 2.500 σελίδων κατηγορητήριο που έχει συνταχθεί από τον εισαγγελέα Zekeria Öz αναφέρει την ανάμειξη ατόμων που εμπλέκονται σε παλιές υποθέσεις που έχουν όμοιότητες με τα Σεπτεμβριανά, όπως, παραδείγματος χάριν, τα γεγονότα κατά των Αλεβιτών στην συνοικία Γκαζι το 1995, τα πολύνεκρα έπεισόδια στην πλατεία *Taksim* της 1ης Μαΐου 1977. Το τουρκικό κράτος από την επόμενη μέρα της επαναστάσεώς του το 1923 συνέχισε τις πολιτικές διώξεων κατά των μειονοτήτων, που είχαν κορυφωθεί την περίοδο 1914-1923. Ειδικότερα μετά το 1950, όταν μεσουρανούσε η «έλληνοτουρκική φιλία», άρχισε να τίθεται σε εφαρμογή το τελικό στάδιο του άφανισμού του έναπομείναντος έλληνισμού της Τουρκίας στην Κωνσταντινούπολη και στα νησιά Ίμβρος και Τένεδος»

8) Άλλωστε, τα ανωτέρω επαληθεύονται και από την Dr Güven, της οποίας η έρευνα έστηρίχθη στο ανέκδοτο υλικό του στρατιωτικού δικαστού Fakhri Tsoker, ο οποίος διεξήγαγε τις ανακρίσεις στην δίκη του Γιασίαντα και συνέταξε τη δικογραφία της υποθέσεως. Για πρώτη φορά στο βιβλίο της, που εκυκλοφόρησε τον Σεπτέμβριον του 2005 στην Τουρκία, δημοσιεύονται έγγραφα και περισσότερες από διακόσιες φωτογραφίες που επιβεβαιώνουν την ενεργό συμμετοχή του στρατού και της αστυνομίας στα γεγονότα. Στην συνέντευξη που παρεχώρησε στην Καθημερινή η Dr Güven επισημαίνει ότι «όλα είχαν σχεδιασθεί από καιρού με κάθε λεπτομέρεια και άπετελούσαν μέρος ενός γενικωτέρου σχεδίου κατά των μειονοτήτων».

9) Προς την ιδίαν κατεύθυνση με την τουρκική *Radikal*, κινείται και ο έλβετος ιστορικός Daniele Ganser¹⁸ ο οποίος ρητώς αναφέρει ότι όταν η Τουρκία προσεχώρησε στο NATO, την 4ην Απριλίου 1952, ο Τουρκός είχε στήσει ήδη τον τουρκικό μυστικό στρατό με την όνομασία «Τακτική Ομάδα Κινητοποιήσεως / *Seferberlik Taktik Kurulu*» με έδρα τα γραφεία της οργανώσεως αμερικανικής άποστολής βοήθειας (JUS-MAG/CIA) στην περιοχή Μπαχσελιέβλερ της Άγκυρας. Το 1965 η ομάδα αναδιοργανώθη και μετονομάσθη σε «Τμήμα Ειδικών Πολεμικών Έπιχειρήσεων/ ÖHD», όνομα με το οποίο έγινε γνωστό το κέντρο διοικήσεως του μυστικού τουρκικού στρατού μετά τις αποκαλύψεις του 1990, για την «Gladio». Έξ αιτίας αυτών των αποκαλύψεων το τμήμα αυτό έπρεπε να μετονομασθεί και πάλιν. Έτσι μετονομάσθη σε Διοίκηση Ειδικών Δυνάμεων (*Özel Kuvvetler Komutanlığı*)¹⁹.

Σχετικές πληροφορίες για το δυτικο-ευρωπαϊκό δίκτυο «Stay Behind» alias

18. Έσπούδασε Σύγχρονη Ιστορία και Φιλοσοφία στην Έλβετία και στα πανεπιστήμια του Άμστερδαμ και στο London School of Economics. Διευθυντής από το 2001-2003 στο Think Tank *Avenir Suisse*. Από το 2003 έως το 2006 διευθυντής του Κέντρου Μελετών Ασφαλείας του Έλβετικού Όμοσπονδιακού Ίνστιτούτου Τεχνολογίας της Ζυρίχης (ETHZ). Από το 2006 μέχρι σήμερα διδάσκει στο Τμήμα Ιστορίας του Πανεπιστημίου της Βασιλείας.

19. Selahattin Çelik, *Türkische Kontrguerilla. Die Todesmaschinerie*, Mesopotamien Verlag, Köln, 1999, σελ. 44 εν Δ. GANSER, *Οι μυστικοί στρατοί του NATO*, πρόλογος-έπιμέλεια Κλεάνθης Γρίβας, Antilogos, Αθήνα, 2007.

«Gladio» άντλοῦμε ἀπὸ τὸ διαρρηῦσαν ἀπόρρητον ἔγγραφο τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου τῶν ΗΠΑ ὑπὸ τὸν τίτλο «Overall Strategic Concepts» (Γενικὲς Ἑννοίες Στρατηγικῆς) καὶ ἡμερομηνία 28 Μαρτίου 1949. Στὸ συνημμένο σὲ αὐτὸ ἔγγραφο JSPC 891/6. «Section Tab B», γίνεται συγκεκριμένη ἀναφορὰ στὸ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀξιοποιηθεῖ ἀπὸ τὶς μυστικὲς ὑπηρεσίες τῶν ΠΠΑ τὸ κίνημα τοῦ παντουρκισμοῦ²⁰.

Ἔτσι, ὅπως ἀναφέρει καὶ ὁ Selahattin Çelik, στὸν ὁποῖον παραπέμπει ὁ Ganser, «τὴν 6ην Σεπτεμβρίου 1955, σὲ μία κλασικὴ συγκεκριμένη ἐπιχειρήσεις δημιουργίας ἐντάσεως, τοῦρκοι πράκτορες τοῦ ὌΗΔ ἔβαλαν βόμβα στὸ πατρικὸ σπίτι τοῦ Κεμάλ στὴν Θεσσαλονίκη... Οἱ πράκτορες [τότε ἐθεωρήθη ὅτι] δὲν ἄφησαν σχεδὸν κανένα ἴχνος. Ἔτσι στὴν Τουρκία, ἡ κυβερνήσεις καὶ ὁ τύπος ἀπέδωσαν ἐντέχνως τὴν πράξη στοὺς Ἑλληνας. Ἀμέσως, στὶς 6 καὶ 7 Σεπτεμβρίου 1955, ὁμάδες φανατικῶν Τούρκων παρακινούμενες ἀπὸ Kontreguerilla, κατέστρεψαν ἑκατοντάδες σπίτια καὶ μαγαζιά Ἑλλήνων στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὴν Σμύρνη, ἀφήνοντας πίσω τους 16 νεκρούς, 32 τραυματίες καὶ διακόσιες γυναῖκες θύματα βιασμοῦ»²¹.

Ὀλίγα χρόνια ἀργότερα, τὸ 1959, σὲ διαβουλεύσεις τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν Τουρκία καὶ τὴν Βρεταννία στὴν Ζυρίχη καὶ τὸ Λονδίνον (ποὺ κατέληξαν στὴν ὑπογραφή σχετικῶν συμφωνιῶν, παρὰ τὶς ἀρχικὲς ἀντιρρήσεις τῆς κυπριακῆς ἡγεσίας, ἡ ὁποία ἦλθε κατ' ἐπανάληψιν σὲ ρήξη μὲ τὴν κυβερνήση τῶν Ἀθηνῶν) συμφωνήθη ἡ δημιουργία ἀνεξαρτήτου κυπριακοῦ κράτους (1960) ἀλλὰ μὲ τὴν παραμονὴ τῶν βρεταννικῶν βάσεων στὴν Κύπρο μέχρι σήμερα καὶ τὰ γνωστὰ ἐπεμβατικὰ δικαιώματα τῶν «Ἑγγυητριῶν Δυνάμεων» τὰ ὁποῖα οὐσιαστικῶς γιὰ πραγματικοὺς ἀμυντικούς, γεωγραφικούς καὶ πολιτικούς λόγους, καταλήγουν νὰ ὀφελοῦν ἀποκλειστικῶς τὴν Τουρκία καὶ τὴν Βρεταννία.

Συμπερασμα. - Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, ἡ σχέση ἀυτὴ τοῦ κυπριακοῦ ἀγῶνος μὲ τὰ Σεπτεμβριανὰ καθίσταται προφανῆς. Ὅποσδήποτε αὐτὸ συνέβη συμπληρωματικῶς καὶ μὲ τὴν ἀγωνία τῶν μετακεμαλιστῶν νὰ ἐλέγξουν τὴν «ἐθνικὴ ὁμοιογένεια» τῆς μετακεμαλικῆς Τουρκίας, πράγμα τὸ ὁποῖον συνεπήγετο καὶ διώξεις τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων. Πάντως, ἡ κατάστασις (status) τῶν γενικωτέρων ἑλληνο-τουρκικῶν διπλωματικῶν σχέσεων ὑπῆρξε καθοριστικὴ. Πρὸς τοῦτο δὲ συνηγορεῖ καὶ σωρεία γεγονότων τὰ ὁποῖα ἐπηκολούθησαν. Εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον νὰ ἀναδείξομε τὴν παρατήρησι τῆς πρέσβως Ἄλεξη Ἀλεξανδροῦ (κατόπιν γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος στὴν Κωνσταντινούπολη), ἡ ὁποία ἐπισφραγίζει μὲ τὸν καλλίτερο δυνατὸν καὶ ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον τρόπον τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐν γένει κατάστασις τῶν ἑλληνο-τουρκικῶν σχέσεων καθώρισε, καθορίζει καὶ θὰ καθορίζει τὴν συμπεριφορὰ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν ἐναντι τῆς ἐλληνικῆς μειονότητος τῆς Πόλεως, τῆς Σμύρνης καὶ ἀλλαχοῦ: «Ἐνα σημαντικό συμπέρασμα ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῶν ἐλλήνων Κωνστα-

20. «The origins of "Gladio" in Turkey», *Intelligence Newsletter* (19 Δεκεμβρίου 1990), ἐν D. Ganser, *ἔνθ' ἀν.*, σελ. 315.

21. Selahattin Çelik, *ἔνθ' ἀν.*, σελ. 44 στὸ D. Ganser, *ἔνθ' ἀν.*, σελ. 316.

ντινουπολιτών είναι ότι οι μειονότητες μπορούν να υπάρξουν εντός των γειτονικών εθνικών κρατών μόνον αν οι γενικές τους σχέσεις είναι φιλικές. Έτσι, κατά την διάρκεια τέτοιων διαλειμμάτων (1930-1940, 1947-54, 1959-1964 και 1967-71) η ελληνική μειονότητα μπορούσε να απολαύσει μιὰ ορισμένη αίσθηση ασφάλειας και έντοπιότητας... Δὲν εἶναι συμπτωματικὸ ὅτι τὰ τέσσερα κύρια κύματα τῆς ἐλληνικῆς ἐξόδου ἀπὸ τὴν Istanbul (sic) 1922-1929, 1955-1959, 1964-1967 καὶ 1972-1975 ἔλαβαν χώρα κατὰ τὴν διάρκεια τῶν περιόδων ποὺ οἱ ἐλληνοτουρκικὲς σχέσεις ἦσαν τεταμένες»²².

22. A. Alexandris, *The Greek minority of Istanbul and Greek-Turkish relations 1918-1974*, Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, 1983.